

Lilianna Kiejzik

**MATERIAŁY POMOCNICZE DO WYKŁADÓW NA TEMAT FILOZOFII
NIEMIECKIEJ – 8b,
Z FILOZOFII NOWOŻYTNEJ (FILOZOFIA WIELKICH SYSTEMÓW –
NIEMIECKA FILOZOFIA KLASYCZNA - HEGEL)**

Uwaga – tekst podlega prawom autorskim, proszę nie rozpowszechniać!

G.W.F. HEGEL (1770-1831)

Pochodził z rodziny urzędniczej. Początkowo studiował teologię, a na polu filozofii wystąpił dopiero po 1801 r. Wykładał w Jenie, która była wówczas centrum filozofii niemieckiej, potem w Heidelbergu i na koniec – w Berlinie. Wtedy sława jego sięgnęła zenitu, a wielu studentów zjeżdżało z całych Niemiec, aby móc słuchać wykładów myśliciela. Stał się niejako urzędowym filozofem Prus, a większość katedr na uniwersytetach zajęli jego uczniowie. Co ciekawe, z chwilą śmierci Hegla zakończyła się jednocześnie cała filozofia nowożytna i w ogóle filozofia systemowa. Nigdy bowiem później nikt nie zbudował całościowego, skończonego systemu filozofii. Do dziś! A sama filozofia stała się mniej pewna, jakby bała się, że utraci swą uprzywilejowaną pozycję, jakby obawiała się coraz głośniejszych deklaracji nauk szczegółowych, że jej problematyka rozpuściła się w problematyce innych nauk i tak naprawdę, powinna tylko uogólniać ich wyniki, ale już nie rozwiązywać wielkich problemów metafizycznych. Wraz ze śmiercią Hegla zakończyła się cała epoka systemów.

Jeśli filozofia Hegla pociągnęła za sobą setki uczniów i królowała na uniwersytetach jeszcze długie lata, to nie stało się tak ze względu na osobiste cechy myśliciela niemieckiego. Cechowało go bowiem oschłe i bardzo chłodne usposobienie, nie potrafił też prowadzić pociągających wykładów, jak Kant. Nie umiał mówić, choć wiedzę posiadał ogromną, zwłaszcza z historii filozofii starożytnej. Umysł miał wybitnie spekulatywny, potrafił więc systematyzować wiedzę. Z tą zdolnością łączyła się druga – niezwykła wręcz abstrakcyjność myślenia. Pociągał więc Hegel swą doktryną, a tak naprawdę jej treścią – ogromnym przedsięwzięciem polegającym na włączeniu wszelkich zagadnień i problemów filozoficznych w jeden system. Dodajmy, system idealistyczny. Zastanówmy się przez chwilę nad nim.

Uważał, że błędne jest stanowisko, jakoby rzeczy istniały niezależnie od myśli. Ten dualizm jest zbędny, bowiem tylko myśl jest pierwotna, powiadał Hegel, natomiast rzeczy są jej wytworem. Dlatego też w myśli należy szukać pierwszej i ostatecznej natury bytu. Należy

też przyjąć, że byt, podobnie jak myśl, jest natury logicznej. Jego składnikiem jest to samo, co jest składnikiem logicznej myśli: pojęcie. A ponieważ istotą pojęć jest ogólność, stanowi ona również istotę całego bytu. Wychodziło, że to, co jednostkowe, jest tylko wtórnym przejawem bytu. Kontynuując tę charakterystykę Hegel stwierdził, że byt należy rozpatrywać jako całość. Bowiem tylko w całości jest on absolutny i tylko gdy bierzemy go w całości, jest on logiczny (tak jak myśl) oraz racjonalny. Musi też być zmienny, bowiem wyłania z siebie mnogość postaci. Wbrew więc twierdzeniu Platona, że to co absolutne musi być niezmienne (idee), Hegel stanął po stronie Heraklita i Arystotelesa. Założył, że byt rozwija się wyłaniając, przyjmując mnogość postaci. Byt ma więc naturę nie tylko logiczną, ale i ewolucyjną.

Istotą systemu Hegłowskiego jest przekonanie, że każda postać bytu jest niezbędnym ogniwem rozwoju. Myśliciel chciał z natury i rozwoju bytu wyprowadzić dosłownie wszystkie jego postaci. Było to olbrzymie przedsięwzięcie i Hegel wywiązał się z postawionego zadania w sposób mistrzowski. W jego systemie, nie oddzielającym (przypomnijmy) myśli od rzeczywistości, czyli bytu, zostały zestawione postaci logiki, przyrody, kultury, państwa, społeczeństwa, prawa, sztuki, religii, nauki. Była to najbardziej uniwersalna filozofia, jaka kiedykolwiek się pojawiła, wprost genialnie zaprojektowana. Obejmowała byt myśli, przyrody i ducha świadomego. Pierwszą postacią bytu było pojęcie, ono stanowiło punkt wyjścia dla rozwoju rzeczywistości. Jego antytezą, postacią drugą w rozwoju bytu, zewnętrzną w stosunku do pojęcia, była przyroda. Jest ona także ideą, ale oddzieloną od myśli. Syntezą pojęcia i przyrody jest duch. Tych trzem postaciom bytu odpowiadały trzy nauki: logika, filozofia przyrody i filozofia ducha. W tej ostatniej leżał punkt ciężkości filozofii Hegla. Najwyższy przejaw ducha, czyli Absolutu, widział Hegel w sztuce, religii i filozofii, a nie w przyrodzie, czy psychice, jak czynili to jego poprzednicy. W filozofii duch dochodzi do zrozumienia samego siebie. Oczywiście, nie w jakiejś poszczególnej filozofii, lecz w całokształcie jej historycznego rozwoju, czyli w całej historii filozofii. Po raz pierwszy w nauce właśnie Hegel podjął próbę zrozumienia dziejów filozofii. Pojmował je specyficznie: nie jako szereg poglądów, systemów, czy szkół, ale jako rozwój konieczny i rozumny. Doktryny filozoficzne nie tylko następują po sobie, ale i wynikają logicznie jedna z drugiej. Być może myśliciel nie doceniał jednostkowych czynników rozwoju, ale za to nauczył wszystkich ważyć czynniki ogólne w rozwoju myśli i dał, tym samym, pobudki do pogłębienia dziejopisarstwa filozoficznego. A zarazem nauczył nas łączyć dzieje filozofii z dziejami kultury. Dlatego studiowanie filozofii jest tak ważne. Bowiem każdy jej system niesie w sobie część prawdy.